

Kései őrjárat

Gyönyörű a Dóm a város szívében. Bármelyik irányból pillantok feléje, lenyűgöző látvány. Az esti fények különösen varázslatossá festik. Most még jobban értem Márai Sándort, aki a német csapatok párizsi bevonulása után négy héttel azért utazott haza a szülővárosába, mert otthontalannak érzete magát a világban. A Dóm mellett ácsorogva, a katedrális főhajójának padsoraiban imádkozva, vagy a belső terének művészi alkotásait szemlélve, otthonra lel az ember. Nem kell ahhoz itt születni! Akinek azonban az megadatott, és ezekben az utcákban élte gyermekkorát, annak a visszatérés mindennél hatékonyabb gyógyír lehet a honvágy orvoslására.

Egy-két napos vagy néhány perces kassai „hazatérő”, egy életre szóló élmény, érkezzünk akár Budapestről, Zalából vagy bármelyik európai ország eldugott zugából. A szűkebb szülőföld, a születési hely legtöbbször számunkra a leginkább kedvelt szöglete bolygónknak, amit semmi nem pótolhat, és ahová mindig visszavágyunk az ember. Számomra ilyen Alsólendva, valamint az aprófalvakkal és szerekkel gazdagon behálózott hetési-őrségi táj. Az otthonra lelés, a lelki haza azonban tágabb ennél; mindaz, amit őseink génjeinkbe kódolt vagy szavakkal, tettekkel átadott üzenete, a vállalt kulturális örökség szívünk által kiszűrt világa és az esztétikai ízlésünk ötvözete határoz meg.

Az én értékvilágomban Kassa kiemelkedő helyen van. Különösképpen a Dóm és a környéke Európa a javából. Nemcsak azért, mert az egykor virágzó felvidéki városok egyike, közülük is talán a legfontosabbik, mert több kiemelkedő szellemi zseni szülővárosa vagy kedvelt tartózkodási helye, és mert az Európa kulturális fővárosa címet viselte. Mindez befolyásolja a jellegét; mégis valami másért egyedien európai, amit nehéz szavakkal jellemezni. A földrajzi környezet, a kulturális örökség, a nyelvi sokszínűség, a középkori céhek és a polgárok szokásai és hagyatéka, valamint a távoli Tátrából ideáramló, enyhén megszelídült levegő együtt alkotják azt.

Lehet, hogy csak néhány pillanatig tart ez az élmény, mégis léteznek! Megéri az ide látogatni, hogy valahová tartozik; egy gazdag, többarcú kulturális környezethez, olyan légkörhöz, amely Márai szerint „a Garennek műve”. Ezért a másutt született is hazatérhet ide, ha értékrendjét hasonló hatások és ingerek formálták. Ez nem korlátozza a szűkebb hazát, a szülőföld megélésnek élményét. Az európai embert sokkal inkább kiegészítheti abban! Röpke néhány perc erejéig elégedetten úgy érzem itt magam, mint egy kései őrvándor hazakereső vándora.

Ezt az élményt, a más vidéken hazatalálás érzését, nem lehet irányítani. Ez belülről hat, akárcsak a születési hely és a tájegység szeretete. Nincs jelentősége, hogy valakinek mi a szakmája, minek a tudása, ismerője. Meg lehet hasonlót élni Firenzében, Párizsban és másutt is. A magyarként és magyarul szocializálódó ember számára Kassa ebbe a sorba tartozik. Hasonló elmondható Debrecenre, Kolozsvárra, Szabadkára, Nagyváradra, Pécsre, Szegedre és természetesen Budapestre is vagy a Hortobágyra, a Székelyföldre, a Tokaj-vidékre, „Somogyországra” és a Bakony-Balaton térségére. Nemcsak a magyarok, hanem mások előtt is nyitott a lehetőség. Kassán bizonyára nagyon sok szlovák is hasonlóan érez, amint Alsólendván a szlovénok és más származásúak.

A sétalótérre alakult kassai Fő utca hangulata az ott lakót, a visszatérőt és a turistát egyaránt elvarázsolja. Amikor este tizedik órára, nem kell sok fantázia hozzá, hogy mesészerű környezetben érezze magát az ember. Olyankor hagyja magát ringatni a félhomályban, szárnyalnak gondolatai. Kinek-kinek fantáziája szerint. A szűkebb kulturális és nyelvi milió, amelyből érkezik, befolyásolhatja élvezetét, bár az okostelefonok villogásai arról tanúskodnak, hogy a különböző földrészek turistái is elégedett arckifejezéssel és vidámsággal örökökítenek meg egy-egy szeletet a Dómról. Ez a néhány késő esti perc különleges ajándék az életnek. Annak kiváltképpen, akinek van tudomása Rákóczi Ferencről. A nemzeti szabadságra jogosan vágyó, azért harcoló magyar fejedelem földi maradványait a távoli Rodostóból 1906-ban a Dómba hozták haza. A magyarok számára ennek felbecsülhetetlen értékű üzenete van.

A kassaihoz mérhető szép élmények minden embernek fontosak. Sokak szerint csak azokért érdemes élni, még ha a teljes valóság, a hétköznapi élet jóval többitől tevődik is össze. A Dóm melletti töprengésben az élet prózai, ridegebb oldalával is szembe találja magát az ember. Hol lehetne Kassánál méltóbb hely arra, hogy összevevessük a múltat a jelennel és a jövő reményeivel?

Az élet és a természet törvénye az, hogy változó, változik. A jó és a rossz párhuzamosan vannak jelen mindenütt, mert így rendeltetett. Gyakran egy-egy virtuális őrvándor részese lehet az ember, amely során élvez, kérdez, értékkel és alkalmazkodik. Márairól töprengve, de a jövő felé fordulva, adódik a kérdés, hogy mennyire maradtunk meg embernek ebben az apokaliptikusan rohanó, a technika bravúrjai által nagyrészt virtuálissá vált világban. És mennyire vagyunk még európaiak, azon belül közép-európaiak, magyarok, németek, szlovákok, szlovének vagy mások?

Márai Sándor is hasonlóan töprengett, amikor a budaörsi repülőtérrel egy napra Kassára utazott, hogy a szülővárosában ismételten otthonra leljen. Menyire történt úgy? *Kassai őrjárat* című művében úgy válaszolt, hogy „az emlékek eléd léptek és megérintettek; a megértés és kifejezés most már a te dolgod. Az álom bűvölete elillant az életből, egyedül vagy.” Manapság még körülményesebb magyarságot és európaiságot keresni a kassai belvárosi utcák ódon falai között. Az érzelmeinket megérintő fenséges hatás ellenére hiányzik mégis valami. Főképpen a polgár, Márai polgárai! Egy mai „őrjárat” során szembesül azzal az emberrel, hogy időközben elillant néhány évtized, amikor szűkebb környezetünkben és a tágabb Európában valamit a korábinál is nagyobb mértékben elrontottunk. És ezúttal a legújabb népvándorlásról, az ún. migránskérdésről nem is szólunk, aminek kimenetele, bonyolultsága és nagyságrendje, valamint főképpen a következményei 2016 elején teljességében ismeretlen,

Márai Sándor szerint az egyén és a nemzedékek számára az a nagy szerencse, ha érzéseikkel és terveikkel nem vágyakoznak a múltba. Mégis a világháborús időszakot, a „boldog békeidőkhöz” hasonlítva, a sértődöttek és a fanatikusok korának minősítette. Azóta a helyzet sajnos alig javult, a Kárpát-medence népeinek egymás közti viszonya nemegyszer mélyebben elmérgesedett, vagy zsákutcába torkolt. E jelenséget a múlt nélkül nem lehet megérteni! És nem is kell.

A felidézett „őrjárata” idején Márai nem tudhatta, hogy az 1945-ben éppen Kassán kikiáltott dekrétumok, amelyek a magyarságot és a németeket súlyos következménnyel sújtották a kollektív bűnösség igazságtalan elve alapján, az európai népek egyesülése után is hatályban maradnak. Pedig ezalatt felépült, majd eltűnt a berlini fal, részekre szakadtak államok és szövetségek, megszűntek totalitárius rendszerek. Sejtelemei ugyan lehettek, mert tisztában volt azzal, hogy a sátáni ideológiák milyen gaztettek érdekében jöttek létre. Az önkényuralmakkal szembeszálló Márai a kommunista szélsőségektől különösképpen rettegett. A nácizmust, aminek irtózatait a saját bőrén érezte, a XX. század óriási tragédiájának tekintette, és a legszörnyűbb jelzőket használta a jellemzésére. Drámai hangon tette fel később a kérdést, hogy „nem tudom, csakugyan olyan nagy bűn-e, ha az ember rokonszenvező érzésekkel gondol szülővárosára s arra a szűkebb hazára, amely a szülővárost környezi – oly nagy bűn-e, mint ahogy később a kommunisták ezt mondogatták?” Miközben a szülővárosa két évtizedes csehszlovák korszaka idején a két világháború között otthontalannak érezte magát a világban, mindig visszavágyott Kassára. Haza azonban nem mehetett, mert vallomása szerint megtagadta az új állam katonai szolgálatát, és kényszerből elhagyta a szülővárosát is bekebelező országot. Magyarországot sem élte meg mindig otthonosan, mert a szülővárosa nem tartozott hozzá.

Zala György szobrászművész, Alsólendva híres szülöttje is hasonlóan szorongó élményekkel küszködött a Mura-mente elcsatolása miatt. Végsohig kiállt amellet, hogy addig nem tér vissza szülővárosába, amíg az idegen uralom alatt lesz. Ő Márai-jellegű otthonkeresési őrjáratban már nem részesülhetett, mert

néhány évvel az 1941-es visszacsatolás előtt elhunyt. A szűkebb haza, a szülőváros földjét a rendszerváltás után vitték el addig eléggé elfeledett és elhanyagolt sírjára kései polgártársai Alsólendváról, amikor saját kezdeményezésükre és támogatásukkal felújították síremlékét a Kerepesi úti temető művészpárcellájában. A haza az ember számára óriási, semmi máshoz nem hasonlítható értéket képez. Márai úgy jellemezte, hogy „a legnagyobb szó, amit ember kiejthet, ha küldetése és erkölcsi értelme van”.

Varga Benedek: Vízipótló IV. (alukarcc, 100x70 cm, 2008)

